

ቁምስና መድኅኔ ዓለም ሓሊብመንተል

Panoramic view of [Halibmentel](#), DeroQ and surroundings villages as far as SheEb Seleba

Halibmentel

Halibmentel is the largest village in the Catholic Eparchy (Diocese) of Keren. It is located 10 Km south of the city of Keren on the Asmara Keren Road. The parish has about 800 families; of which more than 99% are catholic.

The current village of Halibmentel is an aggregate of several villages formed in 1968 as a result of forced relocation of the villages of Karwereba, Halibmentel-QdaK, Dermaskew, Harida, DereQ, Shariki, Hasen, Adnfas, Ghejila, and Shawsh. All of the above villages were burned or abandoned during the 30 year long bloody and destructive Eritrean independence war from Ethiopia. The Village of Hdrmariam is the only one that was located in the current location of Halibmentel. After the independence of Eritrea in 1991, some villages like DeroQ and Sharki returned to their original location whereas the others remained put.

This simple church was built in the around 1969 and served as the parish church of Halibmentel for several years, until the new church (see next page) was completed.

The parish of Holy Savior in Halibmentel-QdaK (ሓሊበመንግተል ቅዳኸ), located about 3Km south of the current location and the cemetery at EgubuK (ዕጉቡኸ) were established in 1923. The first church of Halibmentel-QdaK was built in 1923 by contributions of 30 Birr per family organized by village representatives who were: Fre Garza, Mehamed SaEroy, Medhin Fadega and Meshabr Gabr. In February of 1923, Fr. Yohannes Ghebremariam brought the 'Tabot' (ታቦት) and a portrait of the Holy Savior. The first parish priest was Fr. Tesfamicael Adgoy.

The new church was originally planed to be built between the parish house and the combine missionary sisters house. The location was Blessed by Bishop Zekarias Yohannes in 1985 when the parish priest was Weldeghiorghis Beyan. Preparation for the new church started in 1985 funded by Catholic Near East Welfare association (CNEWA) facilitated by Dr. Amine Kidane. Geometra Tesfamichael Ghilwet drew the blue prints of this church.

Ground preparation for new Church (1985)

Several changes were introduced including relocation of the site for church to the top of the hill rather than the lower flat area. After several years of delay, many changes and debates; the new church was completed. Most of the credit for completion of the new church should go to Bishop Tesfamariam Bdho. Before becoming the first bishop of the Catholic Eparchy of Keren, Abba Tesfamariam Bdho worked tirelessly to complete the church in Halibmentel. Abba Weldeghiorghis Beyan, Abba Kbrom Tsega and Abba Mebrahtu Tesfaghiorghis who served as parish priests during various phases of the construction have also worked hard towards the completion of the church.

The Comboni sisters founded a community in 1980. They are rendering service in the areas of Health, woman's promotion (tailoring, embroidery...)

Clinic in Halibmentel

Woman's promotion center

ታሪክ ቁመብና ሓሊመንተል

እዚ ሎሚ ሓሊመንተል ቢልና እንጽውዖ ዓዲ ቀደም ሓሊመንተል (ምቅንጣብ ሓበነ) ተባሂሉ ይጽዋዕ ከምዝነበረ እቶም ቅድሚ 1900 ዓ.ም.ፈ. ዝተጸሕፉ መጻሕፍትን ኣብቲ ዓዲ ናብ ወገን ካርወረባ ዘብል ብዙሕ ሓበነ ከምዝነበረን የረጋግጸ!። እዚ ሓሊመንተል ናይ ሎሚ ብሓሊመንተል ቅዳኸ (ዓቢይ)፣ ሓሊመንተል ሸንኸ (ንእሸቶ) ወይ ዓዲ ሕድረማርያም፣ ገጂላ፣ዓዲ ንፋስ፣ ሻውሽ ዝቆመ እዩ። ለዮ ራይኒሽ ከምዝገልጸ ሓሊመንተል ካብ ሓሸላ ብዝመጹ ደቂ ዘማት እዩ ተጣዩሱ።² እዚ ዛንታ ከምዝሕብር ሓሊመንተል ዓቢይ ብዓዲ ዘርአይ እንኪጣየስ ሓሊመንተል ንእሸቶ ብዓዲ ሕድረማርያም እዩ ተጣዩሱ ከማኡ ገጂላ ብዓዲ ገብሬስ።

ይኹን ከዓ ብደቂ ዓዲ ከምዝግለጽ ቅድሚ እዞም ሰባት ኣብቲ ቦታ ካልኣት ከምዝነበሩ ሕድረማርያም ካብ ድጊ ንኣኮታቱ ተኸቲሉ ከምዝሓደሮ ብኣፈ ታሪኽ እንኪግለጽ ዓዲ ዘርአይ እውን ቅድም ኣብዚ ህዳዱኸ ከባቢ ዓንበረስ ከምዝነበሩ እንኪንገር ብዓቢዩ ምስ ታሪኽ ሻርኪ ሹም ኮርተማ ዝተኣሳሰር ናይ ዓዲ ብገዳይ እውን ኣብ ቦታኡ ኣሎ። እዞም ዓዲ መቱ እውን ኣብ ዕጉቡኸ እዮም ዝቐመጡ ዝነበሩ ከመይ ያናኦም ኣብኡ ይሕበር።

እዚ ምጥያስ ዝኾነሉ ግዜ ብርግጽ እኳ እንተዘይተመልከተ ኣብ ሰንጠረዥ ወለዶ ብሙዚንገር ዝቀረበ ብምምርኳስ ምስ ዝግምገም ኣብ መወዳእታ 1790 ኣቢሉ ይኸውን። ብካልእ እዞም ሎሚ ሓሊመንተል ቅዳኸ ዝብሃሉ ዓዲ ቅድሚ ወራር ደጊያት ውቤ 1842 ዓ.ም.ፈ. ተፈላለዮም ይነብሩ ከምዝነበሩን ድሕሪ እቲ ውግእ ግን ንኣድሕዶም ጸግዲ ንክኾኑ ኣብዚ ሎሚ ዘሎ ዓዲ ተኣኪቦም ክነብሩ ከምዝጀመሩ ይንገር።

ጸኒሑ ሓሊመንተል ዓቢይ መንገዲ ባቡርን ጽርጊያ ማንኪናን ብርእሲ ዓዲ ብምሕላፋ ባቡር ማል ብምርጋጽ ኪሳራታት ስለ ዝበዝሑም ብሰነ 1930 ዓ.ም.ፈ. ናብ ሸብድባ ዝበሃል እዚ ሎሚ ያናኦም ኣብ ዝርአየሉ ከምዝገዓዙ ይፍለጥ።

ሸው ብዘይካ ገዛ እንዳ ከንቲባ መዲን ብስቕሎ ዝተሰርሐ ካልኣት ኣብ ዓዕጸው ዓጸጋጊዕካ ብሳዕሪ ዝተደብደበ ብሸኻሻ ዝፍለጥ ብዘይ ግቡእ ገዛውቲ ከምዝኸረሙ ይፍለጥ። መነባብርኦም ብጉስነትን ማሕረስን ማለት ቅድም ኣብ ከባቢ ዒላበርዕድ ኣብ ጭንድቅን ኳሪኮኸን ድሓርድ ድማ ክሳብ በረኻ ኣሸራ ከምዝሓርሱ ዝነበሩ ይፍለጥ።

ዓዲ ሕድረማርያም ኣብዚ ሎሚ ዘለውዎ ቦታ እንኪነብሩ እዚ ዓድንፋስ ቅድምን ኣብ ገምገም ቍኒዕ ኣብ ጣዕረሺ ዝብሃል ምስ ሰብ ዓዘፋ ብሓደ ከምዝነበሩ ድሓርን ኣብዚ ከባቢ ሕዚ ዘለዎ ቦታ ከምዝገዓዘ መምኡ ገጂላ እውን ኣብ ገምገም ዓንሰባ ጥቃ ቀለንቀላይ ዝብሃል ቦታ እንኪነብር ካብኦም ሻውሽ ስግር ናባ ዓንሰባ ከምዝነበረ ይፍለጥ።

¹ Werner Munzinger, Dei Costumi e del Diritto dei Bogos, Tra. By I.M.Ziegler, 1891, p.49; L. Reinish, Der Bilene Sprachen, 1883, 31

² L.Reinish, p.31

ይኹን ከዓ ብ1969 ብዘመን ሓይለስላሴ ከሎም እዞም ዓድታት እንኮላይ ደረቀኝ፣ ቀኒዕ፣ ዓዘፋ፣ ሻርኪ፣ ሓሰን ኣብዚ ከምዝገዓዙ ይፍለጥ። ድሓር መንግስቲ ሓይለ ስላሴ ወዲቁ ብደርጊ ምስ ተተክኤን ሓይሊ መንግስቲ ኢትዮጵያ ምስ ተዳኸመን እዞን ዳሕረዎት ዓድታት ነንቦታኣን ብብቀኑን እንኪምለሳ እዞን ሕጂ ኣብ ሓሊመንተል ዘለዎ ኣብ ቦታ ከምዝተረፉ ይፍለጥ።

አመሰራርታ ቁመስና ሓሊብመንተል፡

ሃይማኖቶም ብጥንቲ ክርስትና ኮይኑ ብዘይ ቤተ ክርስቲያንን ካህናትን ተሪፎም ከምዝጸንሑ ይፍለጥ። ካብኡ ብ1867 ብዓል ኣባ ፒካር ኣብዚ ሎሚ ኣስተሰዮኒ ባቡር ዘሎዎ ቦታ ት/ክርስቲያን እናኣስተምሃሩ የጠምቁ ከምዝነበሩን ቀጺሎም ድማ ክሳብ ጭንድቅ እናሰዓቡ ንብዙሓት ከምዘጠመቁ መዝገብ ጥምቀት ከረን ናይ ብዓል ኣባ ፒካር የረጋግጾ።³ ድሒሩ ብ1894 ኣቢሉ ኣብዚ ሎሚ ጥቃ እንዳ ደናግል ዘሎ ብወገን ምብራቃዊ ደቡብ ሓደ ቤት ጸሎት ብምስራሕ መደበር ተገቢሩ ከምዝነበረ ይንገር።⁴

³ እዚ መዝገብ እዚ ብጃንቋ ፈረንሳይ ብኢድ ዝተጸሕፈ ኮይኑ ኣዚዩ ኣሪጉ ምቅዳሕ እናከድሊዮ ከሎ ከይተቀድሐ ከምዝተጓሕፈ ይፍለጥ። ኣነ ኣብ ሓሊመንተል ቆምስ ከሎኹ ተገዲሰ ተመልኪትዮ ንሱ እቲ ቀዳማይ መዝገብ ምስጢራት ናይ ከረን እዩ ነይሩ ከመይ ቅድሚኡ ኣባ ስተላ መዝገብ ኣይሓደገን።

⁴ እዚ ካብቶም ስሞም ዘተረቀኑ 10 መደበራት ምስዮን ኣብ ወገን ከረን ብላዛሪስቲ ዝተመስቲ ክኸውን ይከኣል Cfr. Kevin O’Mahoney, *The Ebulient Phoenix: A History of the Vicariate of Abyssinia*, Book 3, p. 86

ቆደሉ ብ1897 አቢሉ ብትእዛዝ ጣልያን አብዚ ቦታ እዚ ቤተ ጳውሎስ ከምዝተሰርሐ ይትረኽ። ማለት ንዓዲ ሕድረማርያም አብ ምስራሕ እዚ ቤተ ጳውሎስ እንተዘተሳተፉ ምእንቲ ክቀጽዮም ኮሚሳርዮ ምስ ወተሃደራቱ ከምዝመጸን ዓድ ሕድረማርያም ግቡኣም አበርኪቶም ከምዝጸንሕዎን ይትረኽ። ካብኡ አባ ተክለማርያም ሰመሃራይ ቆሙስ ተመዲቦም እንከገልግሉዎ ሕዝቢ ብደወል እናመጸ ጳውሎስ ዘዘውትር ተሳኢት አባ ተክለማርያም ታቦቶም ዓልዲሎም ጠቅሊሎም ከረን ከምዝኸኹ ይንገር። ጸኒሑ ከንቲባ ገብረስላሴ ምስ ሞተ ነቲ አእማን ቤተ መቅደስ ዝነበረ አብ መቃብሩ ከምዝተቐሙሉ እቶም ዝነበረኡ ይነግሩ። ይኹን ከዓ ብ1891 ቤተ ክርስቲያን አብ ሻርኪ ካብ ዝምስረት አትሒዙ ብዙሓት ካብ ሓሊመንተልን አቅራባቱን ዓበይቲ ሰባት ደቂ 60 ዓመት ከይተረፉ መምስ ስድራ ቤቶም ይጥመቁ ከምዝነበሩ ናይ ሻርኪ መዝገብ ጥምቀት ይሕብር። ከማኡ አቶ ገብረማርያም አቦም ንበዓል አባ ዮሐንስን አባ ክፍለኢሱስን ንመጀመራይ አብዚ ናይ ሎሚ መቐበር ክርስቲያን ካብ ካርወረባ ከምዝተቀብረን ይፍለጥ።

ቅድሚኡ ሰብ አብ ገግራቱ ይቅበር ከምዝነበረ ይንገር። ሓሊመንተል ብሰነ 1930 አብ ሸብድባ ምስ ገዓዝ እሞ አብኡ ቤተ ጳውሎስ ገቢርም አባ ሚካኤል ድራር ካብ ከረን ምስ ተማሃሮኦም ክመላለሱሎም ከምዝኸረሙ ይፍለጥ። ሸቡ አባ ሚካኤል ቆሙስና ምእንቲ ከቁሙ ንሱብ ሓሊመንተል ታቦት ክመርጹ ምስ ሓተትዎም ገለ ቅ ጊዮርጊስ ገለ ድማ ማርያም ካልኦት ከዓ ቅ ሚካኤል ብምባል ክሰማምዑ ስለ ዘይከአሉ ባዕሎም መድሓኔ ዓለም ከምዝመረጹሎም ይንገር። ካብኡ ምስሊ ናይ መድሓኔ ዓለም ካብ አስመራ አብ ሳጹን ብባቡር አብ እስተሰዮኒ ወሪዱ ንዓዲ ክቐበልዎ ስለ ዝአዘዘዎም ተቐቢሎም ተሰኪሞም ብዕጉቡኹ ቐልቐል ምስ በለ አስንሱቲ ዕላል እንኪገብራ ሰማይ ድማ ሃንደበት ዝናም ከምዝፈነወሎም ይንገር።

ሸቡ አብ ቤት ጳውሎስ እንኪአትዎዎ አንስቲ ክርእያኦም ምስ መጻ ርእይ ምስ አበላኦ ሰንቢደን ከዝሕግ ምስ ጀመራ ሓንቲ ሓሊማ እትብሃል ጸማም ዝነበረት እዚ ብሩኹ አእዳዉ ዘርጊሑ ክቐበለኩም ናባይ ምጽ ዝብል እኳ እዩ በለተን ይብሃል። ንመስከረሙ ታቦት መድሓኔ ዓለም አእቲዮም ንገባር ዓዲ ዘርእይ ዝጥርንፍ ማለት ገለ ካብ ሰብ ሓሰንን ገሉን መልበደን ከምኡ ደረቀኑ ቁምስና አቆሙ። ካባኡ ብ1933 ሰብ ደርቀኑ ቆሙስናኦም ከምዝፈልዩ ይፍለጥ።

ሕንጻ ቤተ ክርስቲያን ሓሊመንተል

ስራሕ ሕንጻ ቤተ ክርስቲያን ሓሊመንተል ሓደ ካብቲ ብዙኅ ውረድ ደይብ ዝመልኦ ነውሕ ግዜ ካብ ዝወሰዱ ናይ ወገን ሰብኻ ከረን ምኻኑ ብምግንዛብ ቅንጥብጣብ መዛግብን ምስ ሰባት ብምዝራብን ነጥብታት ብምእካብ አብዚ አተሓሒዞ መጽሔታዊ ሰነድ አቅርብ ኣሎኹ።

- 1. ብ1923 ማለት ብ1932 ሓዳስ ቤተ ክርስቲያን ሓሊመንተል አብ ሸብድባ ከምዝተሰርሓትን አብ ምስራሕ እዛ ቤተክርስቲያን ሕዝቢ መጀመርያ 30 ፈረንካ ብምሰላዕ 2850 እንኪአቱ ብምጽዋት ድማ 1151 ብምውሳኽ ጠቅላላ 4,001 ፈረንካ እንከእቱ ሓገዝ ካብ መንግስቲ 7,000 ፈረንካ ካብ ቤተ ክርስቲያን ድማ

ብዓይነት ዘድሊ ሙራሊ፣ ዚንጎ፣ ቸመንቶ ብምብርካት ከምዝተሰርሐ ካብ ጽሑፋት ኣባ ተስፋሚካኤል ኣድጎይ ይፍለጥ።

2. ዓመት ኣብ ዘይመልኣሉ ብሰነ 1933 እታ ቤተ ክርስቲያን ስለ ዝተበላሸወት ብ4,681 ፈረንሳ ከምዝተሓደሰት ደጊሞም ኣባ ተስፋሚካኤል ብጽሑፍ ይሕብሩ።
3. እንደገና ብ 1939/1947 ሕዝቢ 13 ሺልሻ ብምውጻእ ከምዘግገረያ ተመልኪቱ ይርከብ። ኣብዚ ዓዲ ብስልዕቲ ምኽንያት ዓዲ ተገጋጭዮም ብስም ኣቡን ንክግርቕዎም ሰባት ከምዝመጽዎም ይሕበረ።
4. ብ1959 ቀጺሎም ኣብ ፊሊፖ ካሻኒ ሓገዝ ንክረኽቡ ደጋጊሞም ከምዝተመላለሱ ይምልከት እታ ቤተ ክርስቲያን ድማ ዓቕሚ ምዕራይ ጥራይ ትኸውን።
5. ብመጋቢት 1951/1959 እታ ቤተ ክርስቲያን ከምዝተገረያ ይምልከት።
6. ብ1956/1964 ገና ምዕራይ ወይ ምሕዳስ ስለ ዘድለያ ሓገዝ ካብ ፊሊፖ ካሻኒ ከረኽቡ ቆሙስ ምስ ሽማግሌታት ይሓቱ ግን ብዝኾነ ስለ ዝተሰናኸለ ተስፋ ኣይቈረጹን። ኣብዚ ጊዜ እዚ ብመሰረት ጽሑፍ ኣባ ወ/ጊዮርጊስ ሓደ ሓምድ ዕሩፍ ዝተባህለ ብገመል ብሓሳብ 1.25 ብር ንሜ³ ፡ 23ሜ³ እምኒ ኣብ 40 ቪያጆ ንመስርሕ ቤተ ክርስቲያን ከምዝኣእተወ ይፍለጥ።
7. ብሕዳር 1961/1968 እታ ቤተክርስቲያን ከምብሓዲስ ንክትሰራሕ ኣብ 88 ስድራ ቤታት ብሓሳብ 2ሜ³ ንስድራቤት ብምስላፅ ኣእማን ከምዘስበሩን መስበሪ 1ሜ³ እምኒ ብሓሳብ 2.00 ብር ከምዝነበረ ኣባ ወልደጊዮርጊስ ብጽሑፍ የመልክቱ።
8. ብ6 ታሓሳስ 1961/1868 ኣብ ምስላጥ ምስራሕ ቤተ ክርስቲያን ንምንጣፍ ሕዝቢ ኣብ ተኣኪቦም እዚ ዝኸተል ውሳኔ ከምዘሕለፉ ተመልኪቱ ይርከብ፡-
 - እንካብ 4 ወገን ዓዲ 4 ድልዳላት ሽማግሌታት የቂሙ
 - ንእምኒ ብከመይ ኣገባብ ከኣትውዎ ይውስኑ
 - ንግዜኡ ንታቦት ኣበይ ከምዘጽንሕዎ
 - ሽማግሌን ቆሙስን ብቅልጡፍ ዒላበርዕድ ብምኻድ ልመና ኣብ ደናዳይ ምቅራብ
 - ንዘይሰርሑ ኣጽንዒካ ምሓዝ
 - ቆሙስን ስሽማግሌን ብዘይካ ብሕማም ክሳብ ስራሕ ዝፍጸም ተጊሆም ከምዝሓስቡን ከምዝሰርሑን እዚ ውዕል ድማ ብግቡእ ከሎም 4 ዓሌት ኣብ ቅድሚ ሹመኛ ከንቲባ ገብረስላሴ ብፍታዎም ከምዝገበርዎ ይምልከት።
 - ብመሰረት እዚ ውዕል ኣብ ዒላበርዕድ ብምኻድ ካብ ደናዳይ ብዙሕ ሓገዝ ከምዝረኸቡ ይሕመ
9. ብጥሪ 1961/69 እንደገና እዚ ሓምድ ዕሩፍ ንሜ³ ብሓሳብ 1.50 ብር 39ሜ³ ከምዘእተወ ተመልኪቱ ኣሎ።
10. ብ23 ዮካቲት እዚ ናይ ሓምድ ዕሩፍ ስራሕ ገመል ስለ ዘየዋጽኦ ብማንኪና ክፍልዝጊ ግንቦት ን1ሜ³ ብሓሳብ 3.30 ብር 50 ሜ³ ኣብ 15 ቪያጆ ከምዘእተወ ተመልኪቱ ይርከብ።
11. በዚ መሰረት ኣንስትን ሓጺ ምስ ኣከባ ሰብኡትን ኣእማን ብግንቦት 1961/1969 ካብ ሸብድባ ኣብዚ ሎሚ ሓሊመንተል ቅዳኸኑ ኣብ ዘለዎ ቦታ ምግግዝ ኣርከቦም። በዚ ድማ ነቲ ናይ ሸብድባ ቕንጢጦም ኣብ ሓሊብመንተል ከምብሓድኸ ደባዲቦም መጻንሒ ከምዝገበሩ ይፍለጥ።
12. ብ1964/1972 ነታ ቤተ ክርስቲያን ብደብድቦ ዝተሰርሓት ጨሪሽካ ንምሕዳስ ብኣቡነ ኣብርሃ ኣባሪኹም ምምድማድ ቦታን ምእካብ ኣእማንን ይጅምሩ። በዚ ከምዚ እናተሳለዩ ከለዉ ብ1985 ዘበን ደርቂ ተወስኽ እሞ ቤተ ክርስቲያን

ንበይኖም ብጉልበቶምን ዓቕሞምን ንክሰርሑ ኣብ ዘይተኻእለሉ ብወገን ቤተ ክህነት ንኸሉ ሓሊመንተል ኣብ ዝጥርንፍ ማእከላይ ቦታ ሓንቲ ዓባይ ቤተ ክርስቲያን ንክሰርሑ ኣብዚ ከባቢ መቅበር ከንቲባ መዲን ኣብ ዝርከቦ ቦታ ንክቕይሩ ይመኽርዎም። ድሕሪ ብዙሕ ምቕዋምን ምድፋርን ድማ ተሰማሚዖም ነቲ ቦታ ኣቡነ ዘካርያስ ከምዝባረኸዎ ይፍለጥ። እዚ ስራሕ እዚ እውን ኣብ ምስንዳውን ምስርሑን ልዕሊ 16 ዓመታት ከምዝወሰደ ይፍለጥ። ኣብ ርእሲኡ ኣብ ምስራሕ እዚ ቤተ ክርስቲያን ብዙሕ ሕልኻልኻ ስለ ዝነበረ ብዘይግሉጽነቱ ብርግጽ ክንደይ ከምዝወድኦ እኳ ኣይፍለጥን እምበር እቲ ሕንጻ ብ2000 ከምዝተጸንበለ ይፍለጥ።

ብዘኾነ ነዚ ነጥብታት ብምትንታን ምስራሕ ሕንጻ ቤተ ክርስቲያን ሓሊመንተል ሓደ ዓብይ ትምህርቲ ክርከቦ ይክኣል። ካልእ ምስ እዚ ዝተሓሓዝ ጉዳይ ሓሊመንተ ብ1969 ናይ ከባቢ ቁሙስናታት ግዲዞን ኣብ ሓሊመንተል ክእከባ ከለዎ ኣብ ሓደ ቦታ ብሓደ ብዘይምእታዉ እታ ቤተ ክርስቲያን ኣብ ሓሊመንተል ኣብ ተግባር ምትሕብባር ዓቢይ ጸገም እዩ ከይነ ተረኺቡ። ብ1970 ነፍሲ ጌር ኣባ ዮሐንስ ገብረማርያም ዓቃቤ መንበር ዝጸንሑ ነዚ ተገንዚቦም ብእዋኑ ንክፈትሑ ክቃለሱ ከይደቀሱ ሓዲሮም ኣስመራ እናኸዱ ብሓደጋ ከምዝሞቱ ይዝከር። በዚ ምኽንያት እዚ ቤተ ክርስቲያን ኣብ ማሕበራዊ ኣገልግሎት ብእዋኑ ዘድሊ ምዕባሌ ከምዘይኣራየት ዘመልክቱ እቲ ፍሽለት ናይ ዲጋን ናይ ቤት ትምህርን የመልክቶ።

ብዛዕባ ምኽሪ ቤት ቁሙስና ሓሊመንተል

ብዛዕባ አመሓድራን አመራርሓን ቁሙስና ሓሊመንተል ኣብ ወገን ቁሙስናታት ከረን ሓደ ፍሉይ መልክዕ ዘርእዮ ከምዘለዎ ዘገንዝብ ረቋሒታት ይርከብዎ። መጀመርያ እቲ ቁሙስና ምስ እንዳ ሹም ከንቲባ ገብረስላሴ መዲን ፍሉይ ምትእስሳር ከምዝነበሮ ይፍለጥ። ኣብዚ ቆሙሳት እንኪቅየሩ ንዋዩ ቅዱሳትን ንብረትን ኣብ ቅድሚ ከንቲባ ከምዝረኻኸቡ ከምዝነበሩ ዘመልክት ነጥቢ ይርከብ።

ንኣብነት

1. ብ30 ግንቦት 1933/41 ንመስርሒ ቤተ ክርስቲያን ዝኸውን ኣብ ምግዛእ ምስ ኣባ ዮሴፍ ከምዝገሸ ብጽሑፍ ይፍለጥ።
2. ብ2 ጥቅምቲ 1938/45 ኣባ ዮሐንስ ክፍለን ኣባ ወልደማርያም ሓመድናካን ንንዋዩ ቅዱሳት ደበረ መድኃኔ ዓለም ኣብ ቅድሚ ከንቲባ ገብረስላሴ ከምዝገበርዎ ብጽሑፍ ተመልኪቱ ይርከብ።
3. ብ6 ታሕሳስ 1961/68 ኣብ ምስራሕ ቤተ ክርስቲያን ቆሙስን 4 ዓሌት እቲ ዓድን ውዕሎም ኣብ ቅድሚ ከንቲባ ገብረስላሴ ከምዝገበርዎ ብጽሑፍ ይግለጽ።
4. ኣብ ምልዋጥ ዙሎም ቆሙሳት ሓሊመንተል ኣውራ ድማ ኣብ ናይ ኣባ ተስፋሚካኤል ኣድጎይን፣ ኣባ ዮሐንስ ክፍለን፣ ኣባ ወ/ማርያምን ናብ ሰበ ስልጣን ቤተ ክርስቲያን ብምጽሓፍ ዓቢይ ተራ ከምዝነበሮ ይንገር። ንኣብነት ኣባ ዮሐንስ ንዋዩ ቅዱሳት ካብ ሓሊመንተል ሒዙ ኣብ ሃገር በክላኸ ክቅድስ ክኸይድ ምስ ደለዩ ከንቲባ ገብረስላሴ ከምዝተቃወሞን በዚ ተገራጨዮም ኣብ ኣቡን ብምጽሓፍ ምስ ኣቀየሮ ኣባ ዮሐንስ በዚ ኣብ ኣድርባ እንዳ እንዳም ብምኻድ ኣብ ኣድርባ 76 ኣዋርሕ ከምዝጸንሑ ይንገር።

ብኻልእ እቲ ሽምግልና ኣብ ቁሙስና ብወገን ዓሌታት ዝቆመ ከምዝነበረ ማለት ዓድ ዘርእይ፣ ዓዲ መቱ፣ ዓዲ ብገዳይ፣ ዓዲ ከለው በዚ ድማ ኣብዚ ዘጥርነፉን ዘይላዘቡን ንኣብነት ከም ዓዲ ረጢ ሰብ ደረቀታ ታቦቶም ክፈልዩ ከምዝተገደዱን ከማኡ ሓደ ግዜ ዓዲ ተገራጭዮም ዓዲ መቱ ንሕምብርቲ ክኸዱ ከምዝተላዕሉን ይንገር። እዞም ሽምግሌታት ወገኖም ንዝኾኑ ኣብ መልበዶን ጎሉን ሓሰንን ንዝነበሩ ካብ ናይ ቁሙስና ሻርኪ (ዓዲ ኢደክል) ፈሊዮም ብሪም ሻርኪ ዝቐርቦ እናሃለወ ምስኡም ኣብ ሓሊመንተል ከምዝሓዘዎም ይዝከር። ኣብዚ ክምልከት ዝግብኦ ከንቲባ ገብረስላሴ ከም መጠን ክርስቲያንን ዓብይ ዓድን ዳይናን ናይ ርኢቶ መሰል ኣይሃልዎ ወይ ዓዲ ብሪም ማይቤት ዓሌት ኣይሰርዑ ማለት ዘይኮነ ምምራሕ ቤተ ክርስቲያን ካብ ዝኾነ ካልእ መንግስታዊ ሸነኽን ዓሌታውነትን ተፈሊዩ ብምውዳብ ብናቱ መምርሕን ተጠባቅነትን ክኸይድ ምተገብኦ ማለት እዩ።

አበርክቶ ቁሙስና ሓሊመንተ ኣብ ትሕድርቲ ቆሙሶም

ሓሊመንተል ብ1930 ቆሙስ ምስ ኣሕደሩ ንመነባብሮ ቆሙሶም ብ1932 ነቲ ሓሊመንተል ከይገግዝ ከሎ ብሓባር ዝነበሩሉ ዝነበረ ሆና ናይ ሓባር እዩ እሞ ብሓባር ንኣኡ ብምሃብ ንክልተ ዓመት ብቆሙስ ከምዝተሓርሰ ይንገር። እንተኾነ እዚ ናይ ሆና መሬት ብገለ ሰባት ናይ ዋንነት ጉዳይ ነገር ስለ ዘልዓለ ነዚ ኣብ ዕጉቡኸ ዝርከብ ኣብ ኢድ ዓዲ መቱ ዝነበረ ንቆሙስ ስለ ዝሃብዎ ክሳብ ሎሚ ኣብ ኢድ ቆሙስ ይርከብ። ብግዜ ኣባ ወልደጊዮርጊስ ን 37 ዓመታት ቆሙስ ከም ሓደ ወዲ ዓዲ

ብምኳን ንኣኡ እናሓረሱ ከምዝነበሩን ብግዜ ኣባ መብራህቱ ግን ዓዲ ሓሪሶም ንርእሶም ከምዝጥቀሙሉን ንቆሙስ ሕዝቢ እኽል ኣዋጺኦም ከምዘናብርዎን ብዝብል ኣምር ይካየድ ከምዝጸንሐ ይምልከት። ኣብዚ ግን ዓዲ እኽልን ካልእ ነገራትን ብምውጻእ ንቆሙስ ከናብርዎ እንተኾነ ቆሙስ ንክናበር ኣብ ዓመት ክንደይ ከምዘድልዮ ክግምገምን ክምደቦን ምተገብአ።

ብዛዕባ ቤት ትምህርቲ ሓሊመንተል

ኣብ ሓሊመንተል ዝርከብ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት ትምህርትን ሕክምናን ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ብዙሕ ኣበርክቶ ከምዝገበረት ይፍለጥ። ሸሕ'ኳ እቲ ናይ ሕክምና ኣገልግሎት ብዙሕ ሕልኽልኽ ዘይነበሮ እንተኾነ ኣብ ናይ ትምህርቲ ጉዳይ ዝተፈላለዩ ዕንቅፋታት ተራእይዎ። ሓሊመንተል ኣብ ሸብድባ ኣብ ዝነበረሉ ግዜ ብ1945 ብዘበን እንግሊዝ ኣባ ወልደማርያም ሐመድናካ ምስ ክፍሊ ትምህርቲ ብምምያጥ ንከሉ ከባቢ ምእንቲ ከገልግል ሓደ ብመቅደኒ ዝተሰርሐ ቤት ትምህርቲ ብወግዒ ከምዝኸፈቱ እቶም ኣብኡ ዝተማህሩ ይገልጹ። እቲ ቤት ትምህርቲ ንሙሉእ ወገን ሓሊመንተል ብዓዲ ዘማት ዝፍለጥ ዝነበረ ንከገልግል ብኣዋጅ መንግስቲ ከምዝተመሰረተ ይፍለጥ።

እቲ ቤት ትምህርቲ ብታህሳስ ተሰሪሖ ብቋንጫ ዝተኸደነ ከምዝነበረ ይሕብሩ። ከማኡ እዚ ቤት ትምህርቲ ኣብ ክልተ ዝተመቐለ ነፍቱ ኣፈፌት እንኪነብሮ ብውሽጢ እውን መምህር ንክቈጸጸር መተሓላለፊ ከምዝነበሮ ይገልጹ። ካብቲ ቤት ትምህርቲ ርሕቕ ቢሉ ሓደ ንእሽቶይ ቤት ብተመሃሮ ዝተኳዕተ ጉድጓድ ዝነበሮ ሸቓቕ ንመምህር ከምዝነበረ ይገልጹ ከማኡ እቲ ቤት መምህር እውን ብሰንደቕት ዝተሰርሐ ካብ ቤት ትምህርቲ ርሑቕ ከምዘይነበረ የረድኡ። እቲ ቤት ትምህርቲ ንክልተ ዓመት ዝጸንሐ ኮይኑ ቀዳማይ ዓመት መምህር ተስፋ-ሁኖን ኣብ ካልኣይ ዓመት ድማ ካልእ መምህር ኃይለሚካኤል ከምዝነበረ ይነግሩ። እቲ ሰዓታት ትምህርቲ ኣብ ክልተ እብረ ዝተኸፈለ ኮይኑ ቐዳማይ እብረ ካብ ሰዓት 7 ክሳብ 12 ቅድሚያ ቀትሪ ኮይኑ እቲ ካልኣይ እብረ ድማ ካብ ሰዓት 2 ክሳብ 6 ድቀትሪ ከምዝነበረ ይሕብሩ።

ቍጽሪ ተመሃሮ ካብ 150 ዘይውሕድ ስለ ዝነበረ እቲ መምህር ኣብ ክልተ እብረ ከፊሉ እዩ ዝምህር ዝነበረ። ብተወሳኺ ኣብ ቀዳማይ እብረ ንዝነበሩ ተመሃሮ ሓሊመንተልን ገጂላን ዓዲ ንፋስን ጎሉን ኣባ ወልደማርያም ካብ ሰዓት 4 ክሳብ 6 ድቀት ት/ክርስቶስ ይምህርዎም ከምዝነበሩ ነቶም ናይ ካልኣይ እብረ ድማ ካብ ሰዓት 8 ክሳብ 10 ይምህርዎም ከምዝነበሩ ይገልጹ። እቲ መምህር ንበይኑ ስለ ዝነበረ እውን ካልእ መምህር ምእንቲ ንክውሰኹ ይልምን ነበረ። ብብግዜኡ ኣቶ ወልደኣብ ወልደማርያምን መም. ይሳሓቕ ተ/መድህንን ይበጽሑ ሕዎምን ባዕሎም እናመሃሩ እውን የተባብዕዎም ከምዝነበሩ ይገልጹ። ንተመሃሮ ቦቲ ግዜ እቲ ዘሓጎሶም ዝዝክርዎ እንተሎ ምስ ተሓቱ ካብ ዝትርኽዎ ሓደ ግዜ ብመምህርም ተመሪሖም ፋብሪካ መልጎም “ደ ሮሲ” ከረን ክርእይዎ ኣብዝኸዱሉ ኣብኡ ብተመሳሳሊ ምኽንያት ምስ ዝመጹ ተመሃሮ ኣሸራ ከምተራኸቡን ካብኡ ቐጸሎም ኣብ ክፍሊ ምምሕዳር ቐሪቦም ብመዝሙሮምን ኣካይዳኦም ምስ ኣሓጎሶም ደጊኦይት እምባዩ ሃብተ ናይ ገንዘብ ሂያብ ከምዝገበረሎም ይገልጹ።

በዚ ገንዘብ ድማ ክልተ ዓጣል ገዚኦም ምስ መምህርም ኣብ ወገን ስዋርድም ከባቢ ኣብረምጋጃ ዙሪት ብምኻድ ከምዝበልዕዎን ይነግሩ። ከማኡ ኣብቲ ካልኣይ ዓመት እውን ብናይ መንግስቲ ማንኪና ንዙሪት ኣሸራ ብምኻድ ኣብ ዓዲ ንምእታው ምስ

ቀረቡ ተመሃሮ አሸራ ኣብ የማን ጸጋም መንገዲ ተሰሪዖም ብምቕባል እናዘመሩ ዓዲ ከምዝኣተዉን ሕዝቢ አሸራ ድማ ላም ሓሪዶም መግቢ መስተ ኣሰናዲዮ ከምዝተቐበልዎምን ናይ ኩዕሶ እግራ፣ ዝላ፣ ቻልስ፣ ጉያ ወዘተ ተወዳዲሮም አሸኒፎም ከምዝተመልሱን ይዝክሩ። እቲ ቤት ትምህርቲ ዓሌታዊ ኣሰሓሓብ ኣብ መንጎ ዓዲ ዘርኣይን ዓዲ ኢደክልን ከምዝተዓጸወ የመልክቱ። ማለት ኣብ ካልኣይ ዓመት ቤት ትምህርቲ ክዕጸ ባጀላ ክንወስድ ምስ መጻእና መምህርና እዛ ቤ/ትምህርቲ ክርክር ገቢራ ኣላ እንዲዒ ንዓመታሲ ክብለና ንሰሚዕ ነቢርና። ኣብ ዓመቱ ምስ መጻእና መምህር ስኢና ተዓጺዩ ተረፍና። ምስ መጻሕፍትና ክንመላለስ ቀኒና ቀቢጽና ነናብ ግራውትና ከድና ይብሉ።

ገለ ካብዞም ሰባት እቲ ቀንዲ ምክንያት መዕጻዊኡ እቲ ቤት ትምህርቲ ንበይኑ ምስ ተረፈ ማል እናኣተዎ ከምዝበልዓኡን መንግስቲ ወይ ከምብሓዲስ ስርሕዎ ወይ ድማ ይተዓጸ ምስ በለ ስለ ዘይተሰርሐ እንኪዕጸ ሰብ ሻርኪ ኣብ ዚ ዓዲ ክትኣቱ ዝርከብ ያናኡ ንቤት ትምህርቲ ዝኸውን ጽቡቕ ሙርቡዓት ስለዝሰርሐ ጸኒሑ ኣብኡ ከምዝተሳገረ ይገልጹ። ቤት ትምህርቲ ኣብ ሓሊመንተል ካልእ ታሪኽ እውን ኣለዎ። ኣባ ተስፋ-ጊዮርጊስ ትጃር ቪካር ደላገይት ናይ ወገን ሰበኻ ከረን ኣብ ዝነበሩሉ ብ1958 ነዚ ማእከላዊ ቤት ትምህርቲ ሓሊመንተል ንምትንሳእ ማእከላዊ ንክገብርዎ ኣብዚ ሎሚ ዓዲ ዘለዎ ቦታ ምስ ገለ ደቂ ዓዲ ብምስምማዕ ቦታ ሒዞም ብታህሰስ ክሰርሕዎ ኣብ ዝጀመሩሉ ካልኣት ደቂ ዓዲ ብፖሊስ ከምዝኣገድዎም ይንገር። ከማኡ ሓደ ግዜ ኣቡኅ ኣብርሃ እውን ቦታ ንክግምግሙ ዓቀን ክወስዱ ዝርኣዩ ሓደ ሓረስታይ ከምዝገዙዎምን ብኣኡ ከምዝተረፈን ይዝንቶ።

ጸንሑ ኣብዚ ከበቢ መዋዕለ ሕጻናት ኣብ ዘለዉሉ ቦታ ሓደ ግዜ ኣባ ገ/እግዚኣብሔር ሓምደ እውን ዓቃቤ መንበር ኣብ ዝነበሩሉ ቤ/ት ንክሰርሑ መሰረት ኣብ ዝከዓቱሉ ገላ ካብ ሕዝቢ ሓሊመንተል ተቋዊጥዎም ከምዝተረፈ ይሕበር። ይኹን ከዓ ቤት ትምህርቲ ደብረ ማድኃኔ ዓለም ሓሊመንተል ከም ናይ ኹሉ ቁሙስናታት ብ1964 ኣብ ሸብድባ ተጀሚሩ ክሳብ 1993 ይቅጽል ከምዝነበረ ይፍለጥ። ካልእ ምስ እዚ ዝተኣሳሰር ናይ ልምዓት ስራሕ ዲጋ ብካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ንክሰራሕ ኣብ ዓምበረስ ኣብ ዝተዳለዉሉ ብ1986 ብተቐውሞ ወገን ሕዝቢ ከምዝተረፈ ይፍለጥ።

ቆሙሳት ሓሊመንተል

- መዛግብ ጥምቀት ከምዝሕብሮ ቆሙሳት ሓሊመንተል እዞም ዝሰዕቡ ኣዮም፡
- ኣባ ተስፋ-ሚካኤል ኣድጎይ ካብ 11/1/1923(1930) -12/11/1931 ን 8 ዓመት
- ኣባ ዮሴፍ ባህልቢ ካብ 15/2/1932 (1939) -29/4/1934 ን 2 ዓመት
- ኣባ ዮሐንስ ክፍለ ካብ 8/8/1934 (1942) -15/8/1937 ን 3 ዓመት
- ኣባ ወልደማርያም ሓመድናካ ካብ 10/10/1937 (1945) -3/8/1940 ን 3 ዓመት
- ኣባ ወልደጊዮርጊስ ብያን ካብ 5/11/1940 (1948) --/10/1977 ን 37 ዓመት
- ኣባ ሙብራህቱ ተ/ጊዮርጊስ ካብ -/10/1977 (1985) -
- ኣባ ክብሮም ጸጋይ 1983
- ኣባ ዳዊት ዘርእማርያም
- ኣባ ሰመሃራይ
- ኣባ ገቢል ገብረመስቀል
- ኣባ ተወልደ ሙብራህቱ

ኣባ ክብሮም ጸጋይ